

Integration Of Cultural Heritage Objects Into Spiritual And Moral Education In Higher Education: Innovative Pedagogical Approaches

Kosimov Rustam Abdimanonovich

Jizzakh State Pedagogical University

Head of the Student Practice Department of the Educational and Methodological Department

Abstract

This article analyzes innovative pedagogical approaches to integrating cultural heritage sites into the process of spiritual and moral education in higher education institutions. It highlights the potential of using historical and architectural monuments, museums, archaeological sites, as well as elements of intangible cultural heritage that reflect national and universal values, to foster students' patriotism, civic responsibility, aesthetic appreciation, and moral awareness. Special attention is paid to the application of digital technologies, interactive methods, project-based and problem-based learning as effective pedagogical mechanisms for mastering knowledge related to cultural heritage. The research findings aim to enhance the effectiveness of educational and upbringing processes in higher education, develop students' spiritual and moral competencies, and cultivate a respectful and responsible attitude toward cultural heritage.

Keywords: cultural heritage sites, higher education, spiritual and moral education, integration, innovative pedagogical approaches, interactive methods, digital learning.

Annotatsiya

Mazkur maqolada oliy ta'lim muassasalarida talabalarning ma'naviy-axloqiy tarbiyasini rivojlantirishda madaniy meros obyektlarini ta'lim jarayoniga integratsiya qilishning innovatsion pedagogik yondashuvlari tahlil qilinadi. Unda milliy va umuminsoniy qadriyatlarni aks ettiruvchi tarixiy-me'moriy yodgorliklar, muzeylar, arxeologik obyektlar hamda nomoddiy madaniy meros unsurlaridan foydalanish orqali talabalarda vatanparvarlik, fuqarolik mas'uliyati, estetik did va axloqiy ongni shakllantirish imkoniyatlari yoritib beriladi. Shuningdek, maqolada raqamli texnologiyalar, interaktiv metodlar, loyiha va muammoli ta'lim asosida madaniy merosga oid bilimlarni o'zlashtirishning samarali pedagogik mexanizmlari taklif etiladi. Tadqiqot natijalari oliy ta'limda tarbiyaviy jarayon samaradorligini oshirish, talabalarning ma'naviy-axloqiy kompetensiyalarini rivojlantirish hamda madaniy merosga hurmat va mas'uliyatli munosabatni shakllantirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: madaniy meros obyektlari, oliy ta'lim, ma'naviy-axloqiy tarbiya, integratsiya, innovatsion pedagogik yondashuvlar, interaktiv metodlar, raqamli ta'lim.

Madaniy meros obyektlarini oliy ta'lim tizimida ma'naviy-axloqiy tarbiyaga integratsiya qilish bugungi kunda ta'lim mazmunini boyitish va tarbiyaviy jarayon samaradorligini oshirishning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Tarixiy-me'moriy yodgorliklar, muzeylar, arxeologik manbalar hamda nomoddiy madaniy meros unsurlari talabalarda milliy o'zlikni anglash, vatanparvarlik, ajdodlar merosiga hurmat va axloqiy mas'uliyat tuyg'ularini shakllantirishda muhim tarbiyaviy resurs bo'lib xizmat qiladi¹. Ushbu obyektlar asosida tashkil etilgan ta'lim jarayoni talabalarning nafaqat bilimlarini, balki ma'naviy-axloqiy qarashlari va ijtimoiy faolligini ham rivojlantiradi.

Shuningdek, madaniy merosni ta'lim jarayoniga integratsiya qilishda innovatsion pedagogik yondashuvlardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Xususan, raqamli texnologiyalar, virtual ekskursiyalar, loyiha asosida ta'lim, muammoli vaziyatlar va interaktiv metodlar orqali

¹ Mamarasulov U. Talabalarda refleksiv kompetensiyalarni rivojlantirish metodikasi. — Toshkent: Universitet, 2020.

talabalarning mustaqil fikrlashi, tahliliy yondashuvi va ijodiy faolligini rivojlantirish imkoniyati kengayadi². Bunday yondashuvlar oliy ta'lim muassasalarida tarbiyaviy faoliyatni zamonaviy talablar asosida tashkil etish, madaniy merosni asrab-avaylash va uni kelajak avlod ongiga singdirishda samarali pedagogik mexanizm sifatida namoyon bo'ladi.

Bugungi globallashuv sharoitida oliy ta'lim tizimi oldida turgan dolzarb vazifalardan biri-talabalarda nafaqat kasbiy bilim va ko'nikmalarni, balki yuksak ma'naviy-axloqiy fazilatlarini ham shakllantirishdan iboratdir. Ushbu jarayonda madaniy meros obyektlaridan samarali foydalanish ta'lim va tarbiyaning uzviyligini ta'minlovchi muhim pedagogik omil sifatida namoyon bo'lmoqda. Madaniy meros jamiyatning tarixiy xotirasi, milliy o'zligi va ma'naviy qadriyatlarini o'zida mujassam etgan bo'lib, u orqali talabalarda vatanparvarlik, ajdodlar merosiga hurmat, axloqiy mas'uliyat va ijtimoiy ongni rivojlantirish imkoniyati kengayadi³.

Oliy ta'lim muassasalarida madaniy meros obyektlarini ma'naviy-axloqiy tarbiyaga integratsiya qilish, avvalo, ta'lim mazmunini boyitishga xizmat qiladi. Tarixiy-me'moriy yodgorliklar, muzey eksponatlari, arxeologik topilmalar hamda nomoddiy madaniy meros unsurlari asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar talabalarning nazariy bilimlarini amaliy tajriba bilan uyg'unlashtirishga imkon beradi. Bu esa ularning tarixiy tafakkuri, estetik didi va axloqiy qarashlarini shakllantirishda samarali pedagogik muhitni vujudga keltiradi⁴.

Madaniy meros obyektlaridan foydalanishda innovatsion pedagogik yondashuvlar alohida ahamiyat kasb etadi. Jumladan, loyiha asosida ta'lim, muammoli o'qitish, keys-stadi, interaktiv seminarlar hamda virtual ekskursiyalar orqali talabalarning mustaqil fikrlashi, tahliliy yondashuvi va ijodiy faolligini rivojlantirish mumkin. Raqamli texnologiyalar asosida yaratilgan 3D modellar, multimedia taqdimotlar va onlayn platformalar madaniy meros obyektlarini zamonaviy ta'lim jarayoniga moslashtirish imkonini beradi⁵. Natijada talabalarda madaniy merosga nisbatan ongli, mas'uliyatli va ehtiyotkor munosabat shakllanadi.

Shuningdek, madaniy merosni oliy ta'limda ma'naviy-axloqiy tarbiyaga integratsiya qilish pedagogik jarayonning tarbiyaviy salohiyatini oshiradi. Bu jarayonda o'qituvchining metodik tayyorgarligi, fanlararo integratsiya va tarbiyaviy faoliyatni tizimli tashkil etish muhim ahamiyatga ega. Madaniy meros asosida olib borilgan tarbiyaviy ishlar talabalarning shaxsiy rivoji, ijtimoiy faolligi va fuqarolik pozitsiyasini mustahkamlashga xizmat qiladi. Shu bois, madaniy meros obyektlaridan foydalanish oliy ta'lim tizimida ma'naviy-axloqiy tarbiyani rivojlantirishning samarali pedagogik mexanizmlaridan biri sifatida qaralishi lozim⁶.

Xulosa qilib aytganda Oliy ta'lim tizimida talabalarning ma'naviy-axloqiy tarbiyasini takomillashtirish bugungi kunning ustuvor pedagogik vazifalaridan biri hisoblanadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, madaniy meros obyektlarini ta'lim va tarbiya jarayoniga tizimli hamda maqsadli ravishda integratsiya qilish talabalarda milliy va umuminsoniy qadriyatlarga asoslangan barqaror axloqiy qarashlarni shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Tarixiy-me'moriy yodgorliklar, muzeylar, arxeologik obyektlar va nomoddiy madaniy meros unsurlaridan foydalanish talabalarning tarixiy xotirasini mustahkamlash, vatanparvarlik tuyg'ularini rivojlantirish hamda madaniy merosga hurmat va mas'uliyatli munosabatni qaror toptirishga xizmat qiladi⁷.

Shuningdek, madaniy meros obyektlari asosida tashkil etilgan tarbiyaviy faoliyat innovatsion pedagogik yondashuvlar bilan uyg'unlashgan holda amalga oshirilganda yanada yuqori samaradorlikka erishiladi. Raqamli texnologiyalar, interaktiv metodlar, loyiha va muammoli ta'lim asosida olib borilgan mashg'ulotlar talabalarning mustaqil fikrlashini, ijodiy va tanqidiy

² Akhmedova D. Ma'naviy-axloqiy tarbiya jarayonida madaniy merosdan foydalanish metodikasi. *Oliy ta'lim: muammo va yechimlar*, 2023, №4

³ Mamarasulov U. Talabalarda reflektiv kompetensiyalarni rivojlantirish metodikasi. — *Toshkent: Universitet*, 2020.

⁴ Akhmedova D. Ma'naviy-axloqiy tarbiya jarayonida madaniy merosdan foydalanish metodikasi. *Oliy ta'lim: muammo va yechimlar*, 2023, №4.

⁵ Xolmatov B. Oliy ta'limda innovatsion pedagogik texnologiyalar. — *Toshkent: Fan*, 2021.

⁶ Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat — yengilmas kuch. — *Toshkent: Ma'naviyat*, 2008.

⁷ Akhmedova D. Ma'naviy-axloqiy tarbiya jarayonida madaniy merosdan foydalanish metodikasi. *Oliy ta'lim: muammo va yechimlar*, 2023, №4.

tafakkurini rivojlantiradi hamda ularni ijtimoiy faollikka undaydi. Shu nuqtayi nazardan, madaniy merosni oliy ta'limda ma'naviy-axloqiy tarbiyaga integratsiya qilish pedagogik jarayonning tarbiyaviy salohiyatini oshiruvchi samarali mexanizm sifatida baholanishi mumkin⁸.

Umuman olganda, madaniy meros obyektlaridan foydalanishga asoslangan innovatsion pedagogik yondashuvlar oliy ta'lim muassasalarida barkamol shaxsni tarbiyalash, talabalarning ma'naviy-axloqiy kompetensiyalarini rivojlantirish va milliy qadriyatlarga sodiq, ijtimoiy mas'uliyatli mutaxassislarni tayyorlashda muhim metodik asos bo'lib xizmat qiladi. Mazkur yondashuvlarni ta'lim amaliyotiga keng joriy etish oliy ta'lim sifatini oshirish hamda madaniy merosni asrab-avaylashga qaratilgan uzluksiz tarbiyaviy tizimni shakllantirish imkonini beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

- Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat — yengilmas kuch. — Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
- Mamarasulov U. Talabalarda refleksiv kompetensiyalarni rivojlantirish metodikasi. — Toshkent: Universitet, 2020.
- Akhmedova D. Ma'naviy-axloqiy tarbiya jarayonida madaniy merosdan foydalanish metodikasi. Oliy ta'lim: muammo va yechimlar. — 2023. — №4. — B. 40–47.
- Xolmatov B. Oliy ta'limda innovatsion pedagogik texnologiyalar. — Toshkent: Fan, 2021.
- Jo'rayev R.H. Ta'lim-tarbiya jarayonida milliy qadriyatlar integratsiyasi. — Toshkent: O'qituvchi, 2019.
- Abdurahmonov A.A. Pedagogik innovatsiyalar va zamonaviy ta'lim metodlari. — Toshkent: Iqtisod-Moliya, 2020.
- O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "Madaniy meros obyektlarini muhofaza qilish va ulardan foydalanishni takomillashtirish to'g'risida"gi qarori. — Toshkent, 2019.
- UNESCO. Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage. — Paris, 2003.
- Hattie J. Visible Learning: A Synthesis of Over 800 Meta-Analyses Relating to Achievement. — London: Routledge, 2009.
- Fullan M. The New Meaning of Educational Change. — New York: Teachers College Press, 2016.
- Banks J.A. Teaching Strategies for Ethnic Studies. — Boston: Pearson, 2014.
- OECD. Education 2030: The Future of Education and Skills. — Paris, 2018.

⁸ Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat — yengilmas kuch. — Toshkent: Ma'naviyat, 2008.